

SPRAWOZDANIA

ZBIGNIEW RZEPA

SPRAWOZDANIE Z 15 FORUM DLA PROKURATORÓW NA TEMAT WALKI Z PRZESTĘPCZOŚCIĄ ZORGANIZOWANĄ, STAMBUŁ, 25-28 LISTOPADA 2012 ROKU

W dniach 25-28 listopada 2012 roku, w Stambule, odbyło się 15 Forum dla Prokuratorów na temat walki z ponadgraniczną przestępczością zorganizowaną. Organizatorem Forum, jak co roku, była TAIEX – Europejska Komisja do Spraw Pomocy i Wymiany Informacji, instytucja założona w 1996 roku i skupiająca się w swojej działalności na wielu aspektach polityki europejskiej. Jednym z pól aktywnej działalności TAIEX pozostaje prawo i procedura prawna dotycząca przestępczości zorganizowanej. Przestępczość zorganizowana stanowi zagrożenie dla obywateli, ekonomii oraz instytucji państwowych. Współcześni przestępcy działają swobodnie ponad granicami państw co sprawia, że koniecznym jest prowadzenie stałej, międzynarodowej akcji mającej na celu jej zwalczanie. Zdaniem funkcjonariuszy TAIEX, współpraca pomiędzy państwami – członkami Unii Europejskiej, jest już normalną praktyką, ale wyzwaniem współczesności wydaje się być jeszcze większe umiędzynarodowienie walki z przestępczością zorganizowaną, włączenie w krąg europejski nie tylko państw – członków, ale też państw będących poza Unią, jak również państw z innych kontynentów. Stąd też współorganizatorem tegorocznego Forum była Turcja, kraj aspirujący do szerokiego włączenia się we współpracę europejską i stanowiący – ze względu na swoje szczególne położenie geograficzne – strategiczne miejsce na mapie przestępczości zorganizowanej.

W celu usprawnienia tej współpracy, czy też nawiązania nowych kontaktów, TAIEX już po raz piętnasty zorganizował Forum dla Prokuratorów, które stanowi ciągłość w stosunku do poprzednich spotkań. Tematem przewodnim Forum był handel ludźmi. Omówieniu tego problemu poświęcony został drugi dzień Forum.

W pierwszym dniu, gospodarze przedstawili uczestnikom Forum swoją dotychczasową współpracę z państwami członkowskimi UE w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej. W dalszym toku spotkania gospodarze zwrócili uwagę na konieczność używania w systemie prawnym państwa najnowszych osiągnięć informatycznych, które zdecydowanie polepszają i ułatwiają działalność prokuratur, sądów czy innych organów prawnych – w międzynarodowym obrocie prawnym.

Najważniejszą częścią 15 Forum dla Prokuratorów były jednak prezentacje i wystąpienia prelegentów, którzy skupili się na głównym temacie – handlu ludźmi, czyli współczesnym niewolnictwie. Szczegółowe prezentacje przedstawili: Steve Harvey (Anglia) – Szef Jednostki Europolu w Hadze; Jolanda de Boer – Prokurator w Amsterdamie; dr Ilknur Altuntas – prokurator Prokuratury Generalnej przy Sądzie Najwyższym i Apelacyjnym Turcji; David Mancini – Prokurator Prokuratury Antymafijnej w Aquila (Włochy) oraz Carolina Barrio Pena – prokurator Prokuratury w Santa Cruz de Tenerife (Hiszpania).

Prelegenci w swoich wystąpieniach wskazali jednoznacznie, że współczesny handel ludźmi to zagadnienie zarówno socjologiczne jak i prawne. Sposób działania osób uprawiających handel ludźmi powoduje, że terminem w pełni oddającym zagadnienie jest niewolnictwo. Okazuje się, że pomimo upływu setek lat, osiągnięć humanistycznych w postaci przekonania społeczeństw o tym jak nieludzkie jest niewolnictwo, ciągle mamy z tym problemem do czynienia. Jedyna zamiana polega na tym, że w przeszłości niewolnik był kosztowną, długoterminową inwestycją, a dziś ofiara handlu ludźmi jest tylko tanim towarem jednorazowego użytku. Nie ulega też wątpliwości fakt, że głównymi ofiarami tego procederu są kobiety, które w następstwie handlu najczęściej zmuszane są do uprawiania prostytucji i zaspokajania innych męskich potrzeb, na które jest stałe zapotrzebowanie.

Handel ludźmi to także efekt globalizacji, która usunęła wiele barier ograniczających swobodny handel i przepływ towarów. Przy okazji jednak globalizacja ułatwiła działalność przestępczą w zakresie rozprowadzania narkotyków, handlu bronią czy wreszcie handlu ludźmi.

Prawo zainteresowało się handlem ludźmi już wiele lat temu, dostrzegając zagrożenie jakie ten proceder niósł ze sobą dla społeczeństw budujących na początku ubiegłego stulecia nowoczesne demokracje i państwa. W 1904 roku przyjęte zostało Międzynarodowe Porozumienie w sprawie zwalczania handlu białymi niewolnikami, a w roku 1910 podpisano Międzynarodową Konwencję w ww. Już po I wojnie światowej w prawie międzynarodowym pojawiły się kolejne akty regulujące kwestie handlu ludźmi: Konwencja w sprawie zwalczania handlu kobietami i dziećmi z 1921 roku oraz Konwencja w sprawie zwalczania

handlu pełnoletnimi kobietami. W ostatnich latach przyjęte zostały nowe przepisy dotyczące handlu ludźmi. Unia Europejska, która szybko zauważyła że handel ludźmi, jako jeden z elementów szeroko pojętej przestępczości zorganizowanej, z roku na rok powiększał swój zasięg, wypracowała kilka decyzji mających przeciwstawić się temu zjawisku. I tak, w 2002 roku Rada Unii Europejskiej wydała Decyzję Ramową 2002/629/WSiWS w sprawie zwalczania handlu ludźmi. W 2011 roku Parlament Europejski wraz z Radą UE wydał natomiast Dyrektywę 2011/36/UE w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar, zastępującą powyższą Decyzję Ramową Rady z 2002 roku. Ponadto, 16 maja 2005 roku, w Warszawie, Rada Europy przyjęła Konwencję w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi.

Jednym z najważniejszych aktów prawnych wydaje się być tzw. Protokół z Palermo, czyli Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej (z 15 listopada 2000 roku). To w art. 3 (a) tego Protokołu znajdziemy definicję legalną „handlu ludźmi”. Jest to: werbowanie, transport, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osób z zastosowaniem gróźb lub użyciem siły lub też z wykorzystaniem innej formy przymusu, uprowadzenia, oszustwa, wprowadzenia w błąd, nadużycia władzy lub wykorzystania słabości, wręczenia lub przyjęcia płatności lub korzyści dla uzyskania zgody osoby mającej kontrolę nad inną osobą, w celu wykorzystania. Wykorzystanie obejmuje, jako minimum, wykorzystanie prostytutki innych osób lub inne formy wykorzystania seksualnego, pracę lub usługi o charakterze przymusowym, niewolnictwo lub praktyki podobne do niewolnictwa, zniewolenie lub usunięcie organów. W art. 3 (b) stwierdza się, że zgoda ofiary handlu ludźmi na zamierzone wykorzystanie nie ma znaczenia, jeżeli posłużono się którąkolwiek z metod opisanych pod literą (a). Ważnym zapisem pozostaje także lit.(c) cyt. Artykułu 3: werbowanie, transport, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie dziecka (czyli osoby, która nie ukończyła osiemnastego roku życia) celem jego wykorzystania uznawane jest za „handel ludźmi” nawet wówczas, gdy nie obejmuje żadnych z metod opisywanych wyżej.

Protokół z Palermo poza określeniem definicji handlu ludźmi reguluje także inne kwestie wynikające bezpośrednio z tego procederu. I tak, w art. 7 ust. 1, wskazuje się na konieczność podjęcia przez Państwa-Strony działań ustawodawczych umożliwiających ofiarom handlu ludźmi pozostanie na jego terytorium na pobyt czasowy lub stały. W art. 9 ust. 1 lit (b) mówi się o określeniu założeń mających na celu ochronę ofiar handlu ludźmi, w szczególności kobiet i dzieci, przed ponownym ich wykorzystaniem.

Wszyscy prelegenci bardzo wyraźnie zwracali uwagę na konieczność prowadzenia ścisłej współpracy prawnej pomiędzy organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości państw, w których wykrywano i prowadzono postępowania karne w sprawie handlu ludźmi. Cechą główną tego procederu jest bowiem jego ponadgraniczność. Ofiary handlu ludźmi zazwyczaj pochodzą z innych państw, tam są werbowane i stamtąd przewożone do krajów np. Europy Zachodniej. Skuteczne ściganie sprawców zależy w dużej mierze od współpracy prokuratorów i policjantów z wielu krajów. Narzędzia do takiej współpracy muszą być wyraźnie określone w prawie międzynarodowym, a przedstawiciele właściwych organów powinni być otwarci na potrzeby innych państw i po prostu skłonni do pomocy. Wewnątrz Unii Europejskiej do przepisów regulujących wzajemną pomoc należą: Konwencja o pomocy prawnej w sprawach karnych pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej z 29 maja 2000 roku, czy Układ z Schengen w zakresie wymiany informacji. Poza Unią Europejską Państwa mogą korzystać z Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej. Zarówno Konwencja UE jak i Konwencja NZ dają możliwość powoływania przez Państwa-Strony wspólnych zespołów śledczych. Steve Harvey z Interpolu, opierając się na swoim bogatym doświadczeniu wskazał, że join investigation teams (JIT) stanowią skuteczne narzędzie do walki z procederem handlu ludźmi.

Prokuratorzy i policjanci, którzy dzielili się swoimi spostrzeżeniami na temat handlu ludźmi stwierdzili, że proceder ten bardzo często stanowi element zorganizowanej – międzynarodowej – przestępczości. Dlatego też dla skutecznej walki wymagane jest by zajmowali się tym doświadczeni prokuratorzy i policjanci ze specjalnych jednostek do spraw walki z przestępczością zorganizowaną. W tym celu, jak mówiła prok. Jolanda de Boer, w Holandii, w każdym okręgu prokuratury znajdują się jednostki wyspecjalizowane w walce z przestępczością zorganizowaną ze specjalnym uwzględnieniem handlu ludźmi i przemytu ludzi.

W Holandii, na przestrzeni ostatnich czterech lat, ofiary handlu ludźmi pochodziły głównie z Nigerii, Rumunii, Węgier i Chin oraz samej Holandii. Ofiary, w przeważającej większości kobiety, w następstwie sprzedaży, trafiały – jako prostytutki – na ulice i do agencji towarzyskich, klubów dla mężczyzn, salonów masażu; na rolnicze farmy; były zatrudniane jako au pair oraz w szeroko pojętym biznesie narkotykowym.

Ostatni dzień 15 Forum poświęcony był zagadnieniom związanym z oszustwami w sporcie, a zwłaszcza światowym futbolu. Także w tym przypadku bowiem zasięg i sposób działania przestępców ma charakter ponadgraniczny i wykazuje wyraźną tendencję wzrostową. Wykryte w ostatnim czasie tzw. afery przy ustawianiu meczów Ligi Mistrzów,

Ligi Europejskiej, Mistrzostw Świata w Niemczech, czy w ligach niemieckiej i włoskiej na krótko powstrzymały nielegalną działalność bukmacherów. Nick Oliver – oficer śledczy jednostki zajmującej się walką z nielegalnymi zakładami sportowymi w Wielkiej Brytanii, mówił w swym wystąpieniu o dużych trudnościach w gromadzeniu materiału dowodowego w tego typu sprawach. Zwracał też uwagę na konieczność ścisłej współpracy z organizacjami piłkarskimi takim jak UEFA czy FIFA, co w przeszłości nie było takie oczywiste i chętnie widziane przez władarzy tych organizacji.

Zaznaczono przy tym, że działalność bukmacherów ma charakter wyjątkowo ponadgraniczny. Centrale znajdują się głównie w państwach Dalekiego Wschodu. W Europie szczególnie aktywni są obywatele krajów byłej Jugosławii. W walce z przestępczością tego rodzaju również skuteczne okazują się wspólne zespoły śledcze.

Forum zakończyło podsumowanie, a organizatorzy zapowiedzieli, że następne – 16 Forum dla Prokuratorów – odbędzie się w 2013 roku, w Wiedniu.